

म. प्र. स. ठाणे
विषय *सत्य*
सं. क्र. *१८०६*

गतात्सवानिपित्त

सुंदर सुरम्य

१८०८

पद्यसुमनमाला.

स्व
रा-
ज्या

वि
प
यीं

REFBK-0019433 हा हीच

मकर संक्रांतीची मनोरंजक हलव्याची भेट.

लेखक व प्रकाशक

भिकाजी नारायण जोगदेव, पे. शुक्रवार घ.नं.२० पुणे सि.

मुद्रक शं.न. जोशी, चित्रशाळा सदाशिव १०२६ पुणे सि.

किंमत एक आणा.

आमचे परमपूज्य मातुल कैलासवासी श्रीमंत
सरदार काशीनाथराव नीळकंठ खाजगीवाले

यांची विलक्षण धर्मश्रद्धा, ईशभक्ति, भयंकर करारी
स्वभाव, कर्तृकपणा, व सर्वांवर सारखें उत्कट प्रेम वगैरे
सद्गुणांचे स्मरणार्थ ही अल्प सेवा परमेश्वरार्पण करितों.

दा. का. १०८

कर्त्याचे प्रस्तावनेदाखल दोन शब्द.

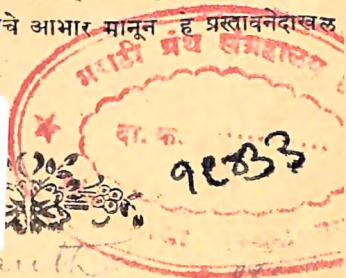
शके १८३६ सालीं कर्त्यानें आपली दरसालची पद्यरूपी मनो-
रंजक हलव्याची भेट जगापुढें पुस्तकरूपानें मांडली होती. सद्य-
स्थितीप्रमाणें ज्यांना ती रुचली त्यांनीं तिचा आदर केला. पुनः
१८४० सालीं पुस्तक वंगरे महागाईसंबंधानें काढण्यास
सवड झाली नाहीं. यंदा तर सर्वप्रकारें आर्य-भू-माता पिकूनही
धारण विलक्षण महाग विकून राहिली आहे. अत्रुदारांचे कुटुंबांचें
पोषण परमेश्वर कसें करणार समजत नाहीं ? दयाळू सरकारानें
कंट्रोल बसवून काय केले ? उलट महागाई झाली आहे. सर्व
मध्यम स्थितीचे अत्रुदार हिंदवासियांना मोठी पंचाईत पडली
आहे. स्वराज्याशिवाय कोणत्याही एका गोष्टीस आळा घालता
येणार नाहीं; करितां लोकमान्यादि पुढान्यांचे कृतीस यश देऊन
परमेश्वरानें आम्हां हिंदवासियांना स्वराज्याचे पूर्ण हक्क लौकर
द्यावे, तरच आम्हांस माठभाकरी सुखानें मिळेल; हीच त्या
जगनियंत्याला प्रार्थना आहे. व यंदा हीच भेट सर्वास दोतो.

हें पुस्तक चित्रशाळा छापखान्याचे मालक रा. शं. न. जोशी
यांनीं विशेष महागाई झाली असतांही अगदीं अल्प मूल घेऊन
वेळेवर छापून दिलेबद्दल त्यांचे आभार मानून हें प्रस्तावनेदाखल
शब्द पुरे करितों.

REFBK-0019433

REFBK-0019433

पदांची अनुक्रमणिका.

पृष्ठ	पदानुक्रम	पदांचीचाल	को० नाट०
१	१ श्रीमंगल०	दिसे श्कितितरि	विकल्पविमोचन
„	२ हे भवभुवन०	यानव नवल	मानापमान
„	३ तुजविण अन्पन	त्वमुख निरखुनि	वरितनय
„	४ सज्जना मी पुन्हा	पावना वामना	सौभद्र
२	५ होमरुल बहु	जयकृष्णातटवासा	शारदा
३	६ हा अर्ज सुनो	सुनो सुनांजि मेरे	सन्मित्र समाज
४	७ ह्या लोक०	नृपममतारागमावरती	रामराज्य वि०
५	८ पुनरपी बालरवी	चलारे गणराया वंदा	सन्मित्र समाज
„	९ केला लोभ अपार	थोरतुझे उपकार
६	१० ज्ञान भान०	रीति अशी दिसते	लीलावती
„	११ सद्गुरु पालक	अरसीक किति हा	सौभद्र
७	१२ शृंगार मातला	यमपाश गळयासी	शारदा
„	१३ जार्ज भूपते	(भैरवी) राम पाहिला	रामराज्य

२०३

॥ श्री ॥

॥ ईशप्रार्थना ॥

पद १ लं.

श्रीमंगलप्रिय जाये ॥ माये ॥ ये ये ॥ मम रसना करि पावन
सदये ॥ मंगलप्रिय० ॥ श्रीमंगल० ॥ ध्रु० ॥ मनुजजन्म हा
सफल कराया ॥ जर्गा सुकीर्ती यश तें व्याया ॥ समर्थ म्हणुनी
चरणकमलि तब लीन दास हा भो विधितनये ॥ मंगल० ॥ १ ॥

पद २ रं.

हे भव-भवन-भुवनेश्वरा । ज्ञाणि करि मंगल हें वरदवर भैरवा
भयद भवितसंहारा ॥ हे भव० ॥ ध्रु० ॥ भक्तजनांच्या सदिच्छेला ।
धारा देई दयाळा । सकलहि दुःस्थिति ने विलयाला । सुल्ट वाहुंदे
बारा ॥ हे० ॥ १ ॥ मिलिंद अन्तर चरणसरोर्जा । शरणांगत ह्या
भक्तवरा । भार त्यांचा घेउनि सारा । तारक हो संसारा ॥ हे० ॥ २ ॥

पद ३ रं.

तुजविण अन्य न भुपवि जगांत ॥ पतीतपावन करि हरि
क्षणांत ॥ ध्रु० ॥ भवभ्रम वारुनि, यश देउनि, स्वांत शांत करि चरणीं ॥
धन्य हो मग, निशिदिनि तव गुण नारोतनु ज गात ॥ तुज० ॥ १ ॥

पद ४ थं.

सज्जना । मी पुन्हा । सालना । करीतसें हि आदरीं सुदीनि
प्रार्थना । हीं सुदीनि प्रार्थना । मी सुदीनि० ॥ ध्रु० ॥ जनि रसनाऽ-
मधुवचना । सकल करित मनरंजना ॥ करी० १ ॥ त्या सुंदरिलाऽ ग्रहण
कराया । पदार्थ केला मकर-सणा ॥ करी० ॥ २ ॥

संक्रांतीनिमित्त शके १८३९।१८४० चा सुयोग.

पद ५ वें.

होमरूल बहु खासा । हलवा हा मधुतरसा ।
लोकमान्य धन्य असा ॥ होमरूल० ॥ घु० ॥
स्वच्छ ऐक्यपाकाला । मलिनभाव नच शिवला ॥
कुशल सुमति मदतीला । घेउनि करिं हालविला ।
केशरि वार रंग भला । खुललासे सुखकरसा ॥ हो०॥१॥
दैवयोग हा ऐसा-। कामधेनु गृहिं येसा ।
कां चिंतामणि परिसा- । सम लाभनि हा तैसा ।
हिंदीनो ! हितकरसा । दवडुं नका फुकट असा ॥हो०॥२॥
हिंदभाग्यभानु सबळ । वाढ घेइ तीळ तीळ ।
ऐसा हा सुदिन काळ । म्हणुनि आज होमरूल- ।
तिळगुळ हा बहु प्रेमळ । सेवुं सकल सुजन बसा ॥हो०॥३॥
मेवा हा सेवाया । अक्षयिं दे प्रभुराया ।
हिंद-बाल सुखवाया । माय-बाप तूं सदया ।
अन्य कोण करि माया । तुजवांचुनि करुणेशा ॥ हो०॥४॥
संमति दे प्रभु-राया । होमरूल-संघा या ।
क्रांत दान्त भो सदया । बाल येति तव ठाया- ।
तीळगूळ सेवाया- । हिंदींची जी मनिषा ॥ हो० ॥ ५ ॥
सुचिर सुयश तव गाया । क्रांतीच्या या समया- ।
योग्य कालिं सुखवाया । हिंदबाल तूं माया-।
गत वैभव करिं द्यावा । योग येइ आज असा ॥हो०॥६॥
दैव्यदशा शतकवरी ह्यणवुनि जो स्वजनापरी ।
अन्यदेशिगमन करी । धन्य बाल पुण्यनगरां- ।
मिळवुनि यश-सुफल करिं-। येऊं दे जगदीशा ॥हो०॥७॥

यंदाचा शके १८४१ सालचा हलवा.

पद ६ वे.

हा अर्ज सुनो जगपाल ।

चन्ड हा काल कां आम्हुनि ? ॥ चन्ड० ॥ ५० ॥

संप्रती धान्य बहु पिकुनी ।

क्रांत हें दैन्य जनिं द्विगुणी । रे ।

ती काळजि बुधजनिं थोर- ।

कल्पान्तसमय ये दिसुनी ॥ कल्पां० ॥ हा० ॥ १ ॥

रिक्त हो आमुचा देश ।

तारिं रे तारिं जगदीश । रे ।

भेटवी स्वराज्य-सुखास- ।

टीळक धुरिणवच मानी ॥ टीळक० ॥ हा० ॥ २ ॥

चारि हे खंड मनसोक्त- ।

सुख घेति हिंद-व्यतिरिक्त । रे ।

योग्य हा प्रभो करिं न्याय- ।

गत वैभव दे परतोनी ॥ गत० हा० ॥ ३ ॥

लोकमान्य टिळकांचा आम्हीं सर्व हिंदी

गौरव कां करितों ?

पद ७ वें.

ह्या लोकमान्य सत्पुरुषा ॥ करिं शतायुषी परमेशा ॥ बहु-
परी ॥ १ ॥ हा दीन हिंदीचा प्राण ॥ हा पुण्यनगरभूषण ॥ बहुपरी ॥
करी विलायतेसी गमन ॥ सुखरूप येई परतोन ॥ बहु-
परी ॥ कलियुगीं कृष्णभगवान् ॥ रक्षितो हिंद हे दीन ॥ बहु-
परी ॥ तें पांच पंडुनंदन ॥ हे हिंदूबाल बहुवर्ण ॥ बहुपरी ॥
पांचालि-हिंदिची तृष्णा ॥ पुरविसी सख्या श्रीकृष्णा ॥ ब० ॥
[चाल बदलून] गीतेंत । मर्म हें सत्य । करी प्रख्यात । सकल
वर्णाला । हिंद जनतेला ॥ हा कर्ममार्ग दावीला ॥ बहुपरी ॥ १ ॥ घे
राजकुलिं न जन्माला ॥ परि भोगिसि ऐश्वर्याला ॥ बहु० ॥ ह्या
सकल हिंदिच्या काजा ॥ झटतोसि म्हणुनि तूं राजा ॥ बहु० ॥
जें कृष्णसखा अर्जुन ॥ नरसिंह कलियुगीं रत्न ॥ बहु० ॥ मज
टिळकभक्त बहु दिसती ॥ कुणि धर्म-भीमसम असती ॥ ब० ॥
हें स्वराज्य आपुले हातीं ॥ तो सुयोगदिन लक्ष्मीती ॥ बहु० ॥
तें पूर्ण मिळेतों तृप्ति-॥ नच पावती हिंदमनं तीं ॥ बहुपरी ॥
[चाल बदलून] श्रीहरी । पूर्ण झणिं करीं । हेतू अंतरीं । लोक-
मान्याचा । हिंद जनतेचा ॥ तो भाग्योदय हिंदीचा ॥ बहुपरी ॥ २ ॥

पद ८ वें.

पुनरपि बालरवी आला ॥ परदेशातें स्वतेज दावुनि आपुल्या
 देशाला ॥ ध्र० ॥ प्रभा हि शोभवि जगताला ॥ दिपवुनि टाकी
 बालतेज हें असह्य नयनांला ॥ पु० ॥ १ ॥ गेला कृष्णपक्ष
 सरला ॥ निर्वाड तिमिरीं रजनी वेळां भेसुर सर्वांला ॥ पुन० ॥ २ ॥
 चिंता जाई विलयाला ॥ हिंद जनांचे हक्क मिळायी प्रारंभचि
 झाला ॥ पु० ॥ ३ ॥ अत्यानंदचि जनतेला ॥ करिती
 उत्सव बलवंताचा सज्जन ये वेळां ॥ पु० ॥ ४ ॥ हिंदजन मिर-
 वितां ह्या प्रभुला ॥ भक्त तयांचे मिलिंद, अंतर लाविति चरणाला
 ॥ पु० ॥ ५ ॥ विनंती जगन्निश्याला ॥ स्वराज्य सत्वर देई धुर-
 धर निवर्वा नयनांला ॥ पु० ॥ ६ ॥ आमुचें आयुष दे बाला ॥
 नारायणसुत भिकू मागतो भीक प्रभो घाला ॥ पुनरपि० ॥ ७ ॥

लोकमान्य टिळकांचे परमस्नेही तीर्थस्वरूप कै.
 श्रीमंत सरदार तात्यासाहेब खाजगीवाले.

यांचे आभारदर्शक—

पद ९ वें.

केला लोभ अपार । अम्हावरी । सद्गुरुसम उपकार ॥ ध्र० ॥
 म्हणुनी तुमचें स्मरण होतसे नित्यचि वारंवार ॥ अम्हा० ॥ १ ॥
 प्रेम-भक्तिनें ज्ञान बोधिलें दक्षपणें अनिवार ॥ अम्हा० ॥ २ ॥
 निर्व्यसनि हे बाल स्वधर्मी हेंचि तयांतिल सार ॥ अम्हा० ॥ ३ ॥
 धर्मपरायण सुकीर्ति गाजे हाचि तुझा उद्धार ॥ अम्हा० ॥ ४ ॥
 नारायणसुत मातुलपद नमि भक्तीयुक्त त्रिवार अम्हा० ॥ ५ ॥

नाहींतर हल्लीं सुधारणेच्या काळांत प्रोफेसर,
सुसिक्षीत गुरू असे ही आहेत—

पद १० वें.

ज्ञान भान नच जीर्ण वयांत । दिसे नवल परि ह्यांत ॥ खरोखर
दिसे० ॥ धृ० ॥ सूज्ञ तरुण जन भुलति कसे हो । ज्ञानि पूर्ण जे
जागीं उदयांत ॥ दिसे० ॥ १ ॥ दृश्य तीष हें कळुनि वळुनि ।
पाजिति कोमल शिशुहृदयांत ॥ दिसे नवल० ॥ २ ॥ घरीं दारिं हें
वीष पसरुनी । ठेवुं पहाती शिशू कऱ्यांत ॥ दिसे० ॥ ३ ॥ विद्या-
र्जनिं संसर्ग निंद्य हो । अवलंबुनि ज्यावरी हयात ॥ दिसे० ॥ ४ ॥

पद ११ वें.

सद्गुरु पालक त्यांना—उपमासाजे, नच अन्यांना ॥ कोमल
शिशुदेहांना । रक्षुनि ज्ञानामृत करि पाना ॥ स० ॥ धृ० ॥ निर्मल
विद्यादाना—। देतां वाटे आदर शिशुंना—॥ अपपरभाव न ध्याना ।
बहु प्रेमानें शिकवित ज्ञाना ॥ स० ॥ १ ॥ इंद्रियदमनें स्वमना ।
जिकि तो गुरु जनकल्याणा—॥ पात्र जर्गीं सन्माना । कांपत
दुर्जन धाकें नयना ॥ स० ॥ २ ॥ रमणिय सुंदर ललना । विल-
सत भुवनीं गोचर नाना—। परि मनिं मोह शिवे ना । जननि-भगिनि-
सम मानि त्यांना ॥ स० ॥ ३ ॥ इतर हें विसरुनि भाना । श्वाना-
परि नर उदराभरणा—॥ लुप्तचि आधीन व्यसना । गुप्तचि परि ही
देख शिशुंना ॥ स० ॥ ४ ॥ शिष्टासम जरि बहाणा । परि
कळती हे ढंग जनांना । गुरु नच गुरूं हें कुरणा—। पाहुनि तोडिति
गळबंधांना ॥ स० ॥ ५ ॥ माय न बहिणी ज्यांना । पालक
शिक्षक हे अज्ञाना । ऐशा पदवीधरांना । प्रथमचि पूजा घेउनि
बहाणा ॥ स० ॥ ६ ॥

अन्नाचा दुष्काळ व नाटकें 'सिनेमांचा सुकाळ.

पद १२ वें.

श्रृंगार मातळा फार करी बेजार सुधारककाळीं । हा करूं
पातला अन्न शिशूमन होळी ॥ धृ० ॥ [चा० ब० द०] ॥ श्रृंगार रुचे
सकलांही सांप्रति ॥ परि काय पचें शिशुला ही नच भिति ॥
तिळविचार नच सुकुला ही परिस्थिति ॥ [चा० पू०] ॥ श्रृंगारिं गार
मन बहार होय अनिवार आग परि ओली ॥ तें शरिरधनाची
झालि राखरांगोळी ॥ १ ॥ नच सुधारणेचा काल खरोखर काळ
आणिला सकळीं ॥ ही हृदय विघातक पद्धत जाळा समुळीं ॥ चा० ब०
॥ श्रृंगार पुटांतुनि बालें झडकरी ॥ सोडवा शरिरधन रक्षा सत्वरी ॥
अवलंबुनि विद्या धन हें ज्यावरी ॥ [चा० पू०] ॥ व्हा पालक
शिक्षक प्रथम जितेंद्रिय वेळीं ॥ तरि सुमार्गशिक्षण शशुदहां
सांभाळी ॥ २ ॥ मग शक्ति-युक्तीची चाले जोड हि गोळी ॥
भूमंडळिं शोभा तरीच सांप्रत काळीं ॥ [चा० ब०] ॥ म्हणुनियां
मुलां नच यावा वाचनीं ॥ श्रृंगार मुळीं नच यावा लोचनीं ॥
ही वाटे प्रथमचि सर्वा कांचणी ॥ [चा० ब०] ॥ प्रतिबंध परी हा
विद्यार्जनवयकाळीं ॥ सन्मार्गी मग दृढदेही आग हि न जाळी
॥ ३ ॥ श्रृंगार० ॥

पद १३ वें.

भो जार्ज भूपते । धन्य । गाऊं गीत ते ॥ भो० ॥ धृ० ॥
तारक तूं तात जरी । बाल कोड पूर्ण करी । सकल दैन्य त्वरीत
हरी । गाऊं गीत ते ॥ भो० ॥ १ ॥ आज पासुनि रविमंडळ ।
वाढ घेईं तळि तळि । तेवि हिंदू भाग्य वेळ । खास दीसते ॥
भो० ॥ २ ॥ करुणाकर करुणेशा । राजेश्वर राजेशा । सफल करी
सुजन अशा । जार्ज भूपते ॥ भो० ॥ ३ ॥

